

УДК 94(477)«1901/1975»

Турчина Л. В.¹, Варов А. П.²

¹ канд. іст. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. РТ-818 ЗНТУ

ІВАН СЕНЧЕНКО – ЛІТОПИСЕЦЬ ДОБИ РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Іван Сенченко належить до покоління фундаторів української пореволюційної літератури. Степове роздолля на межі Полтавщини й Слобожанщини, де він народився в с. Наталине 12 лютого 1901 р., безперечно наклало відбиток на вдачу майбутнього письменника. З раннього дитинства місто перед ним поставало казковою країною. Іван закінчив сільську і вищу початкову школи, а потім учителював у своїх рідних місцях. 1921 р., переїхавши до Харкова, працював у книгарні, згодом бібліотекарем, викладав українську мову в робітничому гуртку. У 1923 р. були надруковані його перші збірки оповідань «Навесні», «Ярема Кавун».

«Агітка» стала основним жанром, у якому працював тоді молодий письменник. Загалом це задовольняло його - він з головою поринув у «батьбину» роботу тільки-но заснованої літературної організації «Плуг». Пізніше вступає до «Гарту»; потім виходить з «Гарту» та «Плугу». Микола Хвильовий перший оцінив як слід талант І. Сенченка, залучивши його до ВАПЛІТЕ і до найближчої співпраці в очолюваних ним журналах «ВАПЛІТЕ», «Літературний ярмарок», «Пролітфронт». Зайнявшись перекладацькою діяльністю ще в ранній період творчості (під час укладання хрестоматій), він переклав українською мовою багато творів російських письменників (О. Пушкіна, М. Гоголя, О. Горького та інших).

Особливе місце у творчості І. Сенченка посідає твір «Нотатки про літературне життя 20-40-х років», написаний у вигляді мемуарів. Особливість цього твору полягає у тому, що він складається з літературних портретів таких відомих українських постатей, як Микола Куліш, Микола Хвильовий, Павло Тичина, Юрій Яновський та інші. Але ці портрети не входять до складу «Нотатків...» у незмінному вигляді, а трансформуються в композиційній побудові твору І. Сенченка, розбиваючись на автобіографічні епізоди, авторські відступи тощо. Таким чином, митець намагається передати ті почуття та переживання, які якнайкраще описують добу Розстріляного Відродження.

Основним змістом «літопису» є опис взаємовідносин І. Сенченка зі своїми товаришами, які за сумісництвом були йому колегами «по цеху». Так він розповідає про свою дружбу з М. Хвильовим, детально описуючи його, включаючи навіть опис одягу: «Хвильовий одягови не надавав ніякого

значення, терпіти не міг краваток. Ходив багато літ в сірій обтрюпаній солдатській шинелі і облізлій солдатській шапці-вушанці. Ноги любив утепляти. Як усі, хто в гімназії вчився, не любив калосі і не носив їх, але утепляв черевики зверху спеціальними накладочками.» І таких детальних описів у «Нотатках...» дуже велика кількість, тому що І. Сенченко намагався увіковічити на папері якомога більше мешканців будинку «Слово».

При тотальній забороні згадувати імена своїх друзів, І. Сенченко все таки занотовує: «Протягом років 1934-1938 по Україні, по її містах і селах, гуркотіли спеціальні тюремні машини, так звані «чорні ворони», хапали свої жертви. Хто потрапляв туди, як правило, назад не повертався. Заарештованих морили голодом, піддавали страшним тортурам, розстрілювали тисячами і десятками тисяч із кулеметів, топили в старих баржах у Білому морі, біля берегів Соловецького монастиря. Зокрема там були потоплені Григорій Епик, геніальний наш драматург Микола Куліш, видатний режисер Лесь Курбас. Топили їх в інших північних і далекосхідних морях. Десятки, сотні тисяч людей, і все це — вороги народу!»

У воєнний час І. Сенченка змусили працювати вчителем у Казахстані. 1943 р. його викликали до Москви призначили на посаду відповідального секретаря журналу «Україна», де він працював після переведення до Харкова, а згодом до Києва.

І. Сенченко прожив скромне літературне життя. Його частіше згадували серед нещадно критикованих, аніж визнаних. Твори рідко перекладалися іншими мовами. Тим часом спадщина письменника багата й різноманітна: від воістину філософських повістей, оповідань до творів для дітей. Його статті «Спіралі і петлі», «Зачароване коло», «З нотаток про поезію П. Г. Тичини», «Про золоте яблуко» тощо були важливими для критики. І. Сенченко умів говорити про конкретний твір, звертаючись до наболілих літературних і життєвих проблем.

Можна зробити висновок, що І. Сенченко був дуже уважним спостерігачем. Таким само спостерігачем, як і ми зараз з вами. Тільки ми дивимося на те минуле через призму бачення світу саме Івана. І саме це робить «Нотатки...» літописом доби розстріляного відродження, який стане зрозумілим для всіх, хто забажає з ними ознайомитися.